

El llenguatge

La certesa i el dubte (I)

10/V/1979

Fou un poeta —un poeta francès, Jacques Prévert— qui va remarcar que fem servir un mateix verb, el verb creure per a expressar la certesa i el dubte. En una de les seves peces el senyor rector diu que creu en Déu —té la certesa que existeix— i que agafa el paraigua perquè creu que plourà —doncs, és clar— sense estar-ne segur. Podríem traduir aquesta peça de Prévert al català (o al castellà) sense dificultat: el nostre verb creure (i el del castellà «creer») presenta la mateixa divergència de significat que el del francès, vol dir alhora «admetre una cosa com a certa» i «pensar-se, imaginar, semblar» (en aquest cas, sovint usat pronominalment).

En realitat, el fet que creure pugui ésser també usat per a expressar una afirmació més o menys vacil·lant o dubtosa, que qui la fa admet que pugui ésser errònia o falsa, forma part d'un fenomen més general del llenguatge, que consisteix en l'afebliment, amb l'ús, del valor de certs mots de significat molt categòric o contundent. Aquest afebliment és sovint molt subtil i això fa que no sempre els diccionaris arribin a reflectir-lo. És el que s'esdevé amb l'adverbi segurament que hom sembla considerar encara clarament afirmatiu —«amb seguretat», el defiedefineix el Diccionari Fabra—, però que fem servir també, igual que el verb creure per a expressar una simple presumpció, una afirmació no exempta de dubte. Efectivament, quan diem Segurament no vindrà no ens hi posem de peus i si els fets ens contradieien —si aquella persona venia— no considerariem pas que hom ens pogués acusar de mal informats. En canvi, una altra expressió com sens dubte amb la qual s'indica, literalment, que s'exclou el dubte, ja mereix del Diccionari Fabra dues definicions divergents: «certament» i «probablement».

Cal cercar, doncs, altres recursos amb que expressar la certesa categòrica. I el llenguatge, certament, ens els forneix. Segurament és l'únic mot de la seva família que sembla haver experimentat aquest afebliment: si diem, per exemple, És segur que no vindrà ja no expressem una mera presumpció. Analogament, indubtablement, no hi ha dubte o sense dubte de cap mena no participen de l'afebliment de sens dubte i, encara, podem recórrer a saber-ne del cert, amb tota seguretat, creure-ne fermament, estar-ne convençuts i moites més que segurament trobaríem.

Albert Jané